

עשרת הדיברות

לע"נ הגה"צ ר' יחזקאל אליהו בהגה"צ ר' יהושע הורוביץ זצ"ל

עשרת הדיברות משנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

כהן שרוצה ליכנס למקום שהוא ספק טומאה ברה"ר האם יש להתיר לו משום דהוי אינו מתכוין

ובספק דלעתיד לכו"ע לא הוי פס"ד וגרירת מטה וספסל, וא"כ גם לדבריו ז"ל הוכחתו קיימת מהא דאסור לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר.

והי' מקום לומר דגדר אינו מתכוין שייך דוקא היכא דמתעסק בדבר אחד ואובד זה נעשה הדבר האסור, אבל היכא דהכל הוי אותו פעולה לא הוי אינו מתכוין, וא"כ בנכנס לרה"ר ומסופק שזמן תוך כדי הילוכו יאחזק על המת או יגע בעצם כשעורה אין כאן ב' פעולות אלא הכל מוגדר כמעשה אחד.

מיהו מסביר נראה דזה אינו, בדואר שייך להגדיר שהוא מתעסק בהליכה ואובד זה הוא מסיט עצם כשעורה או מאחזק על המת ושפיר שייך בזה שריותא דאינו מתכוין.

ושמא יש לדחות, דספיקת המנח"ח ז"ל הנ"ל אלא מותר לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, קאתי רק לדעת ר' יהודה דדבר שאינו מתכוין אסור, אבל לדעת ר' שמעון בל"ה מותר דהוי דבר שאינו מתכוין, וא"כ להלכה דקדיל כר"ש אין מקום לספקת המנח"ח ז"ל, ולהלכה דר"מ.

ברם, גם לדוחק זה, מ"מ הא דהאחרונים ז"ל כתבו להוכיח ומעבדא דרשב"י בשבת ל"ג ב' שחי' שם ומה מעבר לריבם ועכ"ל הכניסו לא הלכו דרך השוק, ומה וחיובו דהוי אינו מתיר לכהן [והאחינו ביה ת"ל עשה עשרות מלאי רפ"ז], ולדבריו השתא אכתי תקישו גם לתר גיסא דס"ט ברה"ר אינו מתיר לכהן, דהא התם הוי ר"ש דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, והתק"ל.

תמצית העולה מהדברים.

[א] יש להסתפק האם באיסור לכהן ליטמאות למת איכא שריותא דאינו מתכוין או דלמא כיון דהאיסור להיות טמא לא שייך בזה אינו מתכוין.

[ב] המנח"ח ז"ל נתפס כפ"ס ברה"ר דטוהר האם מותר לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, או דלמא לנבי איסור לכהן הוי ככל איסור תורה דספיקא לחורמא.

[ג] ומעתה מפקתני בזה תליא ספקא דהדלקת גיסא דמותר לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר בהכרח דהאיסור הוא בהתוצאה ושוב לא שייך בזה אינו מתכוין, אולם לאיך גיסא דאסור לכהן י"ל דהאיסור הוא במה שעכנס למקום טומאה ובהו יושר יש ליה משום אינו מתכוין.

[ד] הגרא"ו ז"ל הי"ד כ' דהיכא דהאיסור אינה במעשה וגם אם נעשית מאלתי אסור אסור גם באינו מתכוין, ולפי"ז איסור טומאה להי"ד אינו גם בנעשית מאלתי אסור וכדכחמנא מיהו דעתן ישן ומת עמו באהל צריך להקצו שלא יעבור איסור, א"כ לא שייך בזה אינו מתכוין.

[ה] אמנם בגוף היסוד הנ"ל ילה"ע, דהנה הגרא"ו ז"ל יליף לה מיהו דה"ו ז"ל דלמא אינו מתכוין לשריותא דהאיסור והי"ד מתעסק לא שייך אלא בעבידה שזריכה מעשה, והשתא לפי"ז למאי דס"ל דהאיסור ז"ל הוי מתעסק שייך נמי בדבר שעובר עליו בלי מעשה ובענין חומץ בביטול מוכח דה"ה אינו מתכוין שייך בעבידה שעובר עליו בלי מעשה.

[ו] ולכא"י יש להוכיח מיהו ובי' מהא דצריך להקנין כהן ישן, והרי הראשונים ז"ל כ' דישן הו"ל אינו מתכוין ומוכח דגם באינו מתכוין אסור, אמנם י"ל דהוי פסיק רישא, מיהו התיבא א"כ טעמא דפס"ד אסור היינו משום דאע"ג דאינו מתכוין אסור, אבל אם נימא דטעמא דפס"ד אסור משום דהוי מתכוין הרי בישווין ש"י שייך.

[ז] ולי"ל דהוי פס"ד דלא ניחא ליה שיעבור איסור, הא ליתא דפס"ד דיינען על המעשה עליו בעל התוצאה דא"כ מעולם לא תמצא ד"ל נדחא ל"י אדום אינו רוצה לעבור על איסור שבת.

[ח] מיהו בל"ה צ"ע אמאי צריך להקנין הכהן להסורבים דאדם ישן פטור מכל המצוות, וכ' הגרא"ו ז"ל דאע"ג דאינו עובר מ"מ הוי נגד רצון הבורא שכחן טימא מבת.

[ט] ונראה בע"ה עוד להוכיח דליכא שריותא דאינו מתכוין, דהנה דעת הת"ו ז"ל דספק פס"ד דלעבר נמי שרי, ותיקש א"כ לתר גיסא בודעת המנח"ח ז"ל הנ"ל דאסור לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, ותיקש אמאי אסור הא הו"ל אינו מתכוין ואין זה פס"ד דהוי ספק אם יש שם טומאה.

[י] א"נ דספיקת המנח"ח ז"ל קאי ל"י יהודה דאינו מתכוין אסור, מיהו א"כ תיקשי מהא דרשב"י ה"ו צריך לתקן מקום ברה"ר שחי' בו ס"ט, והתם הרי ר' שמעון הו"ל דאסור לכהן ליכנס לס"ט.

משום שמחת פורים יעו"ש. ובהו ליכא למידיח כדדחה הקוב"ש ז"ל, דהא הכא הוי זה נהנה וזה חסר.

והיערני עוד מדברי הח"ח ז"ל ככלל ו' במ"ח אות י"ד, דבאיסור שמיעת לה"ר איכא שריותא דאינו מתכוין ומוכח דס"ל דאע"ג דהאיסור לה"ר הוי נמי בלי מעשה, מ"מ שייך בזה שריותא דאינו מתכוין.

גם בגוף ביאור של הגרא"ו ז"ל דגדר אינו מתכוין היינו משום דנחשב כנעשה המעשה מאלי, ע"י בנשתי ר' אהרן ז"ל כימזת ס"ד שכ' ביאור אחר כהנה הערוך ז"ל דשריותא דאינו מתכוין היינו משום דכל עבידה נענית מנה רצונו לעשותו ובלא מנה לא אסרה התורה, ואין זה משום דנחשב כנעשה מאלי ואין מתייחס אליו יעו"ש.

[א] איברא, לכא"י מיני' ובי' מוכח דלא מהני שריותא דאינו מתכוין בני איסור טומאה, דהנה התוס' ביבמות ל"ד א' ד"ה ישן, והתורה"ש והירוש"ב ז"ל שם, כתבו דאדם ישן הוי כאינו מתכוין [וע"י בדברי הרב"ב ז"ל בתשו' ח"ה סי' א' אלף תפוח] והשתא לפי"ז א"כ מהדיק הנ"ל דכהן שישן ומת עמו באהל חייבים להקצו, הרי מוכח דגם באינו מתכוין איכא איסור לכהן ליטמאות למת.

ויש לתרץ דלא הוי אינו מתכוין, משום דהוי פסיק רישא דהא בוראי נשמו באהל, מיהו זה תליא בגדר הדין דפסיק רישא, דאם נימא דטעמא דפסיק רישא אסור היינו משום דבפסיק רישא עובר גם בלא מתכוין, ז"ל דגם בישן כן הוא, כיון דהוי פסיק רישא איכא מעשה בעבידה, אבל אם נימא דטעמא דפסיק רישא היינו משום דאז נחשב כמתכוין דיועד שיתמלא בוראי תיעשה, א"כ בישן לא שייך לדונן כמתכוין מוכח פסיק רישא.

ואין לדחות היתרין, דגם אם נימא דהוי פס"ד הוי פס"ד דלא ניחא ליה דהא אינו רוצה ליטמאות למת, וא"כ הוי איסור מדרבנן וא"צ להקצו דכדוכר הבירות ודחה וכד' הש"ך ז"ל שם סק"ג וא"כ התק"ל, הא ליתא, דנחיותא אינו נמדר בהתוצאה אלא במעשה עצמו, וכיון דניחא ליה במה שישן בביתו הוי פס"ד דניחא ליה, דא"כ לא תמצא מלאכת שבת בפסיק רישא, דלעולם לא ניחא ליה שמשלל שבת אדו"ק, וגם בל"ה הרי דעת הרא"ש ז"ל בפ"י משבת ס"ד דרק במלאכת שבת פס"ד דלא ניחא ליה הוי דרבנן אבל בשאר איסורים הוי דאורייתא שרי' דיש לדחות ההוכחה מיהו ומטעם אחר, דהנה נודע בשערי דעת כמה אחרונים ז"ל דישן לאו בר מצוה ועבידה הוא, ע"י בדברי היעב"ץ ז"ל בשאלת יעב"ץ ח"ב סצ"ז אות ג', וברמי הפרי יצחק ז"ל בח"א ס"ה, והגרשו"א ז"ל בהלכותיו ודבריה תפילה מלואים סי' ב' תעיר מתוך ריגא דצריך להקנין כהן ישן כשיש שם מת, ובהתורה שם הביאו מדרביו ז"ל דבדאי אין הכהן עובר על לאו דטומאת כהן כשהוא ישן, אך אפ"ה עצם טומאתו אינו רצון כן מהא דאסור לטמא כהן קטן א"פ"ש שאינו מותר על הטומאה יעו"ש, [צ"ע מדברי מהרי"ל ז"ל משמנו בגוף דברי הרמ"א ז"ל מוכח דהוי איסור] אמנם הוא ז"ל לא מיידי התם משום אינו מתכוין, ומ"מ סבורנו מהני גם לדחות ההוכחה מדין הו"ל לענין אינו מתכוין.

[ב] ונראה בע"ה להביא רא"י נפילה דליכא שריותא דאינו מתכוין באיסור טומאה, ובתקדמ'.

[א] דעת הת"ו ז"ל ב"בא"ח סי' שיו"ק סק"ג דהנוגעל תיבה וספק אם יש שם זבובים אינו מתכוין לצידה מותר ולא הוי פסיק רישא דהרי יתכן שאין שם זבובים, והמשנה ברורה ז"ל שם בב"א סי' ל"ג ולכן, הביא דה"ה דעת המנח"ח ז"ל.

[ג] אם ננקוט דהו"ל גיסא בספיקת המנח"ח ז"ל הנ"ל בריש המאמר דס"ט ברה"ר ז"ל דנפסוק עליו דטוהר מ"מ אסור לכהן ליכנס לשם, דלענין דהאיסור הוי כשאר איסורי תורה וספיקא דאורייתא לחורמא.

והשתא אם נימא דבאיסור טומאת כהן ליתא איכא שריותא דאינו מתכוין משום דהאיסור הוי כשאר איסורי תורה וכנ"ל, צ"ע טובא, דגם אם ננקוט דס"ט ברה"ר אינו מתיר לכהן, מ"מ ככל כניסת לס"ט ברה"ר דלעתיד משום דהוי אינו מתכוין ליטמאות למת, ול"ל דעל הצד דאיכא מת הוי פסיק רישא, הא ליתא דהרי לדעת הרמב"ן ז"ל הו"ל ז"ל כיון דאיכא ספק אם איכא מת אין פס"ד.

וגם למאי דמוכח מדברי הגרעק"א ז"ל הנ"ל בגליון לשו"ע יו"ד סי' ש"ו דלא נסביר תו"ו ז"ל אלא הוי פס"ד וא"כ כפיכא אם יש שם מת הוי פס"ד, אכתי מבחיל"ל ס"ט ברה"ר דהוי ספק דלעתיד, והיינו דגם אם יש שם מת אינו ברור שיהא עליו, וכגון בית הפרס דיתכן שבדרך הילוכו לא יאחזק על המת,

איברא, הא גופא לא בריא מגלן דאיכא איסור לכהן ליטמאות גם בלא מעשה, ואין להוכיח מהא דפסק הרמ"א ז"ל ביו"ד סי' ש"ע"ב ס"א דכהן שישן ומת עמו באהל צריך להקצו ולהגיד לו כדי שיצא, ומוכח דאע"ג דהוי בלא מעשה מ"מ איכא איסורא, הא ליתא, ד"ל דמיירי התם כשעושה כדי שיעור השתחויה דכה"ג נחשב כמעשה, וכד' הרמב"ם ז"ל בפ"י מבל ה"ד, אבל בשאינו שוהה כשיעור השתחויה מאן לימא דערב איסורא, וגם בנכנס בהיתר ככ"ר כ' דברי המל"מ ז"ל בפ"י מביהמ"ק הכ"א, דבשהוה כשיעור השתחויה נחשב כמעשה כיון דתחלתו ע"י מעשה.

מיהו מההיר"ל ז"ל בתשו' סי' ס"ה [שמענו העתיק הרמ"א ז"ל דין] כ' ח"ו ל"ה ז"ל מה שכחתי מו"א אם יש להקנין הכהנים או לישא המת לבית אחר, נראה דאפי' נשואין המת לחוץ אפ"ה צריך להקנין, דאפי' לא שיהיה קעבר הכהן ואף על גב דלא ידע מ"מ איסור עבד בשוגג. ואף על גב דאינו מעשה, איסורא איכא, ואחרוני דידעי מצווין להפרישן, עיי' בסמ"ק, הא קמן דברים ברורים דגם בלא שהיה קעבד הכהן איסורא.

אמנם הרי מההיר"ל ז"ל ציוה לעיין בדברי הסמ"ק ז"ל, ונמצא בסמ"ק סי' פ"ט, והתם כ' דאם נכנס בהיתר ולא שהה הוי ספק אינו ציינ' מלקות, ורבינו פרי"ך ז"ל בהגהותיו שם כ' דיש מתיירם לכהן לייב לקבור את אביו או אמו ובתנאי שיצא בדרך קצרה וכו' דטעות הוא בידם, דכיון דהוי ספק בגויר טו"ו ב' אי גמרי' שהיה למלקות א"כ הו"ל ספיקא דאורייתא לחורמא יעו"ש.

ונראה מדבריו ז"ל דפי' דזה גופא ספיקת הגמ' אלא בפחות מכדי שהיה איכא איסורא, ומעתה לפי"ז לתר גיסא דגם לאיסור בעי שהיה כדי שיעור השתחויה תו הדר"י לדבריו דכיון שיעור שהי' מחשיב כ' כמעשה א"כ ליכא להוכיח דלא הכל מעשה איכא איסורא, ולפי"ז ז"ל דגם מהיר"ל ז"ל לא באדיקת כן לדינא אלא סמך על דברי הר"פ ז"ל דמספק צריך להחמיר.

ותו נראה בע"ה להוכיח דגוף היסוד שהעלה הגרא"ו ז"ל דבדבר שאסור גם בנעשית מאלתי ליכא שריותא דאינו מתכוין, אין היסוד הוה מוסכם, דהנה הגרא"ו ז"ל הוכיח התם מדברי ה"ך ז"ל בחולין [כ"ב א' מדפי ה"ך] דדינא דמתעסק ודינא דאינו מתכוין חד טעמא אית להו, ומכח זה הכריח דהיכא דהעבידה ה"ה גם בלי מעשה כ' היכא דליכא שריותא דאינו מתכוין ה"ה דליכא שריותא דמתעסק יעו"ש.

והשתא לפי"ז לדעת הגרעק"א ז"ל בתשו' קמ"א ס"ה, דגם בעבידה בלי מעשה איכא שריותא דמתעסק, א"כ בהכרח דאיכא נמי שריותא דאינו מתכוין גם בעבידה שהיא בלי מעשה, דא"כ הדר תקיש היאך יליף ה"ך ז"ל אינו מתכוין באיסור דליכא ממתעסק, הא מתעסק וכו' מתכוין לאו בני חדא ביקתא נינהו.

מיהו יש להוכיח מיני' ובי' דלענין שריותא דאינו מתכוין מיהו הגרעק"א ז"ל דבעבידה בלי מעשה ל"י שייך, דהא קאי התם [משבחי' ח] לתרץ קו' המקור' ז"ל ס"ב תל"א אמאי בדיקת חמץ הוי חיוב תורה בלא ביטול, הא הו"ל מתעסק דאינו יודע מחמץ שיש לו בביתו, ותו' המקור' ז"ל דכל דהעבידה הוי בלי מעשה ליכא שריותא דמתעסק, ובהו כד דהגרעק"א ז"ל דמתעסק הוי מעשה עבידה, אך הרי המקור' ז"ל הק' התם נמי דאיסור חמץ הוי דבר שאינו מתכוין, ובהו הרי לא שייך ז"ל הגרעק"א ז"ל, דהא אינו מתכוין הוי היתר גמור, ובכחכח דבהו מודה לסברת המקור' ז"ל דכיון דהוי בלי מעשה ליכא שריותא דאינו מתכוין.

ונראה בע"ה לדחות באופן נפלא, דהגרעק"א ז"ל לעטמ"א אולי בגליון לשו"ע יו"ד סי' פ"ו ס"ו דספק פסיק רישא דלעבר הוי פס"ד ודלא קדעת הת"ו ז"ל ב"בא"ח סי' שט"ו וכדוהוכיח המנשה ברורה ז"ל שם בב"א ז"ל, וא"כ הוי שם ספק א"כ איכא חמץ ברשותו לא שייך אינו מתכוין, דעל הצד דאיכא חמץ בביתו הוי פס"ד והוי ספק פס"ד דלעבר.

ותו נראה בע"ה להוכיח כן, דהנה הגרא"ו ז"ל [שם אפי"ו] רמי אפשי' מאיסור גול דמוכח בפסחים כ"ו ב' דקתנ' שרשונה לצורכה ולצורכו שרי משום דמוכח בלגולה, ומכח דגם בנעשית מאלתי איכא שריותא דאינו מתכוין, ודחה דשאני התם דזה נהנה וזה לא חסר שרי באינו מתכוין.

וקשה לי מהא ד' מהו"י מינין ז"ל בתשו' סט"ו [והתקשו הרמ"א ז"ל להלכה ב"בא"ח סוסי' תרצ"ו] בשם רבינו טוביה ז"ל בשם ריב"א ז"ל שכל מאכל שחוטפין בהחורים משום שמחת פורים אפילו בברשות לא איקר גול דאינו מתכוין משום גול אלא

בפרשתינו כתב תורתנו הקדושה [ואחריו כן קבר אריותא] את שרה אשתו אל מערת שדה המפלה על פני ממצר הוא חברון בארץ כנען' ונהנה בב"ב נ"ח א' אמרי' ז"ל בנאה הוה קא מצוין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא' וכו', ומה שהי' מצוין המערה היינו כדי שיהיו יושבין באהל המת, ע"כ בע"ה בכתוב ענין כללי הנוגע לאיסור לכהן ליטמאות למת.

ודעת ר' שמעון דרבי שאינו מתכוין מותר בכל התורה כולה ואם הוי פסיק רישא אסור, ודעת ר' יהודה דרבי שאינו מתכוין אסור מדאורייתא, לבד מאיסורי שבת דבהו דעת רש"י ז"ל בשבת קמ"א ב' ד"ה ה"ה ע"ל וכו' התוס' שבת מ"א ב' ד"ה מיהו דלדעת ר' יהודה אסור כן מדרבנן, וקו"ל כ"ר שמעון דרבי שאינו מתכוין מותר.

ובספיקתו ספק גדול ולא מצאתי עד הלום בדרים מפורשים בזה. ונאמרי' טומאה לכהן האם איכא בהו שריותא דאינו מתכוין או לא.

ולע"ז בע"ה לדון בספק זה מו"ל מקומות.

[א] המנח"ח ז"ל סוף מצוה שש"ג, ע"ה להסתפק בענין ספק טומאה ברה"ר דקדיל' דטוהר, וביה הדין לגבי איסור טומאה לכהן, האם נימא דכיון דס"ט ברה"ר טוהר, א"כ מותר לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, או דילמא איסור כהן הוה ככל איסורי תורה, ובספק טומאה ברה"ר נהי דמכריעין עליו דטוהר מ"מ כ"ו לענין טומאה, אבל לענין האיסור ליטמאות אמרי' ספיקא דאורייתא לחורמא.

והנה בפשוטו נראה לתלותו בספק הנ"ל, דהנה אם נימא דס"ט ברה"ר ה"ה הוה יתיר נמי לכהן, א"כ בהכרח דאיסור טומאה לכהן תליא בהתוצאה אם נטמא או לא, ולפיכך כן דנפסוק עליו שהוא טוהר אין בו איסור, ולפי"ז י"ל בע"ה סברא נכונה, דכיון דמה לי בכמותו, הא למעשה נטמא וממילא עבר על איסור ליטמאות למת.

אבל לאיך גיסא דאסור לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, והיינו בהכרח דגם עליו שוה טוהר, טומאה לחוד ואיסור טומאה לחוד, ואיכא תליא במציאות הטומאה, אלא במה שנטמא עצמו, א"כ האיסור ליטמאות לאו ככל איסורי תורה דמותר' חייב להחמיר בספק, וא"כ הרי דינא דלענין שריותא דאינו מתכוין הוי ככל איסורי תורה ושרי, ונמצא חומרתי היא קולתו.

מיהו נראה דאין להכריח אלא צד אחד של הספק, דאם כהן אסור ליכנס לס"ט ברה"ר מוכח דהאיסור ל"י תליא בהתוצאה אלא נידון ככל איסורי תורה וממילא שרי באינו מתכוין, אבל איך גיסא אינו מוכרח, דגם אם נימא דשרי לכהן ליכנס לס"ט ברה"ר, אכתי אין זה מכריח דהכל תליא בהתוצאה דה"ל דשאני ס"ט ברה"ר דכיון דפסקנו עליו שהוא טוהר אין כול סרך טומאה, אבל אילו אשכחנא ס"ט שאינו לא רה"ר ולא רה"ר, שפיר הוה אזילי' לפי האיסור, ולדעת הרמב"ם ז"ל דספיקא דאורייתא לחורמא מדרבנן, הוי שרינו ל"י מדאורייתא ליכנס לס"ט כמ"מ, וא"כ הדין י"ל דלגבי איסור טומאה לכהן הוי האיסור במה שמשמש עצמו, ושוב שייך לדון בו דינא דאינו מתכוין.

ואשכחנא אופן של ספק טומאה שאינה לא רה"ר ולא רה"ר, והיינו היכא דהספק הוי א' הספק הוי ברה"ר או ברה"ר, ונכון בספק אם איכא כותי מת המת, וגם א"ל דהספק, איכא ספק אם בזמן שיכנס שם הידי שם ב' ב"א והוי ה"ה או לא הידי והוי ה"ה ויכול מותר' אלנו ז"ל בפ"ה דבבבות א"ת וכו' משכיל' ל' בספיקא דינא למאי דכ' התורה"ש ז"ל בחולין ל"ו א' דבספיקא דינא לא לפי' משום טעמא ברה"ר ולטוהר ברה"ר.

[ב] ברם, יש לדון בספיקתו מטעם אחר, דהנה הגרא"ו ז"ל דקמו בהו ברמיזא המקור' ז"ל בס' תל"א] דשריותא דאינו מתכוין שייך רק היכא דהאיסור הוא שלא לעשה אלא המעשה ואם נעשית מאלתי אין בהו בקידא, ובהו שרינו באינו מתכוין הרי זה נחשב כאילו נעשית המעשה מאלתי, אבל באיסור דגם אם לא נחשבה כנעשית ע"י המעשה אלא כנעשית מאלתי גם ע"י הקפידה התורה, ליכא שריותא דאינו מתכוין דאע"ג דנעשית מאלתי אסור. יעו"ש.

והשתא לפי"ז לענין טומאה, הרי לא הקפידה תורה דוקא על המעשה דגם ליטמאות בלא מעשה וגם אם מעשה הטומאה נעשית מאלתי איכא איסור לכהן, א"כ לא שייך כלל בזה שריותא דאינו מתכוין.

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

• הרב אהרן רבניצ'ר •

מפגש בין רצונות - כך תסגרו שידוך מושלם!

שרשרת המידות יתוקנו כמו חוליה בשרשרת התלויים זה בזה. ולכן כשרבקה באה מיזמתה ומוסיפה טוב לב מבלי שתתבקש, היא עושה מה שהיא רוצה מיוזמתה. בכך היא מעדיה כאלף עדים על היותה בריאה בנפשה ומושלמת בכל המידות.

ברכה משמעותה שפע מעבר לסדר הרגיל, שאדם נותן מעצמו יותר ממה שמתבקש ממנו, הוא בגדר 'ברוך' כי זה רצון מבורך. אדם שנסקו כל הזמן בלקחת לעצמו הוא בגדר ארור. הנובעת מרצון מקולקל. רבקה שהתלהל לא רק את אליעזר לא מתוך הכרח של לצאת ידי חובת הבושה או השגת הכבוד, אלא מתוך טוב לב רצון מלא. וזה היה ביטוי של מידות נעלות שמתבטא בעודף נתניה יותר מן המוחיב.

כולנו עושים מה שאנחנו רוצים, השאלה מאיזה פוזיציה, מה הם המניעים לכך. אליעזר, עם כל הכבוד להיותו דולה ומשקה, עדיין הוא נצט לכנען הארור, והראיה שגם בשליחות אדונו לבו היה נתון לרצון שלו. ועד שלא עשה מעשה אצילי, שהוא נגד האינטרסים המובהקים שלו בשלימות הפעולה והמעשים לטובת אברהם עדיין היה בגדר ארור. ומציאות הדברים הוא שאין ארור בעל אינטרסים עצמיים יכול לידבק בברוך, זה פשוט לא עובד. משא"כ אצל הברוך שבעודף טובו יכול להתחבר אפילו עם ארור.

בחסבר של אין ארור מתדבק בברוך, היה מקופל בתוכו ההדרכה של אברהם, בדיוק מה צריך אליעזר לחפש. ומהוראה זו באה לו התפילה והמעשה לזיהוי השידוך המיוחל. גם בענין אליעזר שערין מוגדר כ'ארור' היה זה בגדר תגלית מעורר השתאות כנאמר והאיש משתאה. רק אחריו שנוכח לראות את אמימות הדברים יכול היה לספר להם מידוע דווקא שידוך זה הוא הראוי בשלימות. וזהו מדויק הלשון ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני, היינו לפי העצה שהדריכני. כאמור, שידוך של בעלת מידות שידועות לתת יותר מהמוחיב או המתבקש, אישיות מבורכת שפועלת מתוך רצון אידיאלי המעיד על שלימות כל המידות. הוא שידוך מושלם.

מצד נפשו המשכלת, חלק אלוך ממעל-מקור החיים הנצחיים. ושלשה שלימות הן: א] שלימות העיון. ב] שלימות המעשה. ג] שלימות הפעולה.

שלימות העיון פירושו היכולת להעמיק ולהבין דברים מעבר לשטחיות הנראית לעין, עם השקת מסקנות שיכולות להביא את האדם להשתלמות רוחנית בקומה שלימה, בעליה אחר עליה עד למעלה בקודש.

שלימות המעשה יתבטא, עושה המעשה למען תכליתו ולא למען אינטרסים. היינו פעמים שהאדם עושה מעשים וכל כולו רק אמצעי להשגת חיצונית או גופנית, שאז אין לבבו שלם עם המעשה והוא צינור להשגת המטרה הנכספת. שהמעשה הזה אינו מוגדר כמעשה הנעשה בחייה. אבל כשאדם עושה מעשה בשלימות באופן שיהיו תוצאיה המעשה עם התכלית לה; יקרא שלימות המעשה.

שלימות הפעולה הוא היכולת של אדם לא להיכנע למניעים והפרעות של בני אדם המעכבים אותו מלפעול למען הפעולה הנדרשת, אלא הוא נבדג על הנדרש ממנו ופועל להשגת הפעולה בשלימות. (מלכ"ם איוב פתיחה למענה השלישי).

חז"ל מסווגים את כל המידות תחת שתי קטגוריות נאותה מול ענווה. מה שאומר שהגאווה תזמן לאדם את כל המידות הרעות, ואילו הענווה תרפא את דרך האדם לעלות בסולם המידות הטובות המתבטאת בראש ובראשונה בנתינה. כשאדם עושה פעולת נתינה עודפת על המתבקש היא מעידה על שלימות המעשה והוכחה על מידות נאצלות.

אומר הסבא מנובהרדוק, המידות הם כנגלע ענק שכולם תלויים אחד ברעה, חלילה אם אדם מקולקל במידה אחת, הקלקול יזמן קלקול נוסף, דהיינו אם האדם הוא כפסו הוא גם יגרום לו להיות נקמן, רכלן, קנאי וכי' ואם האדם הוא בעל מידות טובות זה ימשיך אותו להיות טוב וזהיר בכל המידות. כאשר עומד אדם ותורה על עצמו כיצד אוכל לצאת מנגלע הרוע האימיתי שאינני מוצא מפלט מתוכו ונעדר יכולת לתקן את כולם?

אין צורך לתקן את כולם. כך מייצע לנו הסבא מנובהרדוק, די בכך שנתאמץ לתקן אחד מהם ואז כל

מתוך אילוץ וכפייה, לבין אדם שקולט שכל מה שהוא עושה הוא פעולה רצונית משלו, הוא הבדל עצום במהות ובחשק. זה נותן תחושת חרות בהרגשת בחירה שאני זה שרוצה בכך, ולא פחות מכך גדול האחריות לכל מעשיו. מכאן ההיגד המחפיר לכאורה 'עושים מה שרוצים'. היי סמוכה ובטוחה מנהלת יקרה שתראי תוצאות מפתיעות. כפי שבאמת היה.

כשהרוים עומדים לפני מציאת שידוך לילדיהם, הם עומדים בדילמה לא פשוטה, לצד חששות אמיתיות בקביעת עתיד ילדיהם, מי ערב לנו שאנחנו באמת בוחרים את הדבר הנכון והמתאים לילדינו?

***

א] הסבא מנובהרדוק שואל מה הקביעה "אותה הוכחת לעבדך ליצחק" שבכך שרבקה משקה אותו והגמלים, היא בעלת חסד ושלמה במידות. אולי היא פשוט נענית לבקשה מתוך בושה או רצון לכבוד? ב] מדוע אברהם אבינו עצמו, לא נותן לאליעזר את הסימנים המעידים?

רש"י מציין בפעם השניה הכתוב 'אלי לא תאבה' בחסר האות ו' מרמז שאליעזר חשק ביצחק שישא לבתו, מדוע רש"י מציין זאת רק כאן ולא באולי הראשון?

ד] אברהם מתרץ לו סירובו להשתדך עמו, מהסיבה שהיהוית ארור ויצחק ברוך ואין ארור מתדבק בברוך. מה טעם הלשון שאין ארור מתדבק בברוך, ולא להיפך שאין ברוך מידבק בארור? ומה בכלל ההגדרה של ארור וברוך?

ה] לכאורה על אף הסיבה המבדילה בין ארור לברוך. ההיגיון הבריא אומר, שגם אם חלילה אליעזר מוצאו כמענה הארור, עדיין בת שודלה בבית החסד של אברהם. לכאורה עדיפה על בת מזרע הברוכים שגדלה בבית רשעים עובדי ע"ז?

לפני שנביא את אוצרו הטוב של הסבא מנובהרדוק, נקדים להביא את דברי המלבי"ם שיעודו לנו להבין טוב יותר את דבריו המאלפים בינה לחיי נפש תקינים ובריאים, ומכוונים אותנו בדגש על מציאות שידוך מושלם.

המלבי"ם מציין שמותר באדם מן הבהמה הוא הפער בין הידיעה שאדם חווה את עשיתו כביכול

בבית ספר לבנות כאן בארצנו הקדושה, הביאו רכות פעילות שתארגן תוכניות חינוכיות ומעניינות לבנות. לאחר מיון קפדני נבחרה הרכות המועדפת. כבר בפעילות הראשונה היא יצרה שלטים עם הכיתוב "עושים מה שרוצים" מה שייצר את ההבנה שכאן בין כותלי בית הספר הילדים עושים מה שרוצים.

מנהלת בית הספר נחרדה לראות את השלטים המתנוססים על ידי הרכות הצעירה שעושה עליה רושם מעולה ופתאום מתנהגת בהפקרות מוסכנת. המנהלת המנוסה שיייתה גם אשה גדולה משכמה ומעלה, ידעה שאופטים אדם במסקנות משל עצמה ולכן היא מיד זימנה אותה לבירור העניין בשיחה ישירה. ההוגים כללים ותקנות כיצד מתנהגים, כל הבנות יודעות שכאן לא עושים מה שרוצים. מאוד הופתעתי מהתעוזה שלך, במאמיה הרופפת של 'עושים מה שרוצים'. לא ההשקעה שלנו בחינוך של שנים, עלולה לרדת לטמיון של תעלול מזדמן. תועילי בטובך להסביר לי את פשר הדברים?!

מרוכות הפעולות, העלתה חיך ומיהרה להרגיע את המנהלת. "אני בהחלט מבטיחה את הזעזוע שלך, שנובעת מהפרשנות הפשוטה של המילים, שבאמת זו מטרתה לשבות ולגרות את לב החניכות. כמי קמו יודעת שזה אופיו של כל אדם לרצות להעשות מה שהוא רוצה, אולם ברור שלא לזה כוונתי."

את כאשת חינוך כבר שלושה עשרים ברציפות, המתמנצת היטב נבכתי הנפש יודעת שאין דבר שאנו עושות - אם לא שקדמה לו הרצון שלנו. גם כשאנחנו נכנעים לתכתיבים כלשהם ונראה לנו שמישהו כפה עלינו את פועלם, עדיין הסיבה האמתית לפעולה נובעת מתוך הרצון שלנו שלא להסתבר עם מי שדורש ממני את הטוב. כי אנתנו פועלים בהרבה משיושים. אל כדי למנוע בלי או לצורך יצירת רוחים ועונג, שבאופן עקרוני מופעלים על ידי אנשים אחרים, אולם בסוף סוף היא החלטת רצונית מבלינו. וזה בדיוק מה שהפעילות מתכוונת להחזיר בחיובת שאותן אל שפוטות עשויות דברים בעל כרחיהם, אלא אתם עושות זאת מתוך רצון משלכם.

הפער בין הידיעה שאדם חווה את עשיתו כביכול

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

עטרת פז

ממחשבת המוסר

• הרב יצחק רייך •

א"ר לוי האדם הגדול בענקים, זה אברהם

המשיגו ר' ירוחם נזדמן פעם אחת לעיירה שם נתבקש לדרוש בבית הכנסת. כיון שסוג האנשים היה שונה מתלמידיו בישיבה הוא השתדל להיות כמה שפחות תובעני, אבל הדברים לא מצאו חן בעיני השומעים, ואט אט החלו לצאת מביהמ"ד, כשסיים ר"י את דרשתו, רק תלמידו (רבי דוד פורסקי) היה נוכח באולם. ניש המשגיח לתלמידו ואמר לו אתה הרי מכיר את הסגנון שאני מוסר, ויודע אתה שאני תובע גדול, וכאן כמעט את תבעתי כלום מ"מ ברוחו ולא רצו לשמוע, ובישיבה שאני תובע שיונים בדקי דקויות כולם בשמות בצמא את הדרשה.... ענה לו רבי דוד: פשוט, אנו "בעלי עליה" ואלו "בעלי בתים"?!... נכון הדבר, ענה לו ר' ירוחם, אבל מאי משמע?

אסביר לך: לפני כמה מאות שנים, עלו לוחמים ספרדים ע"ג שלוש ספינות כדי לכבוש את יבשת ארם למריקה אשר נשלטה אז בידי שבטי האינדיאנים אשר המלחמה והניצחון הם בראש מאווייהם, מחלמות השבטים עקובות מדם מנוהלות שם יום יום, והנה עולים כמה מאות לוחמים למקום זה, אחרי משא ומתן בתנאי מזון מינימאליים, עיפים ותשושים והם רוצים לנצח שבטים מטורפים מלומדי מלחמה שבעים? זה דבר שאין לו סיכוי בעולם!

אבל המציאות היתה שונה, הספרדים הניסו את האינדיאנים מאות ק"מ ונצחו. הסביר לו רבי ירוחם: האינדיאנים לא הכירו את המושג של רכיבה על גבי בעלי חיים, הספרדים עלו מהים כשהם כרוכים ע"ג סוסים, כדרכם היו רגליהם מכוסות וכך באו להלחם. האינדיאנים שראו את היצורים החלו לזעוק שמפלצות נוראות באו להילחם בהם, מפלצת המורכבת משני ראשים בוגר תחתון בהמה עם ראש של בהמה, וגוף עליון גוף של אדם עם ראש אדם ובידים מקלות הרוקיים שם... מי יכול להלחם עם דבר כזה? בשל כך נסו לנפוש.

לאחר שעזת של מרדף הוזקקו החיילים לחלץ עצמותיהם ואז קפצו מעל גבי הסוסים, או אז ראו הנסים שאין זה מפלצת אלא אדם רכוב ע"ג בהמה, אבל אז כבר היה מאוחר... כך - אמר רבי ירוחם, הקב"ה ברא את האדם משני חלקים. האחד - ה'אָקְלִים' אָתְ הַאָּרֶץ עָפָר מִן הָאָרֶץ - בריה זו הינה ככל הבהמות והחיות, ויותר מכך בריה זו מורכבת מכל בעלי החיים שבראיה כמבואר בזה"כ, וכשם שבעלי החיים כל ענייניהם כל אכילה ושתייה וקיום תאוות הגוף, כך גוף האדם הבחמי ייש לו רצונות ותאוות וחפץ להנות את גופו ככל החיות והבהמות.

החלק השני - ה'יַיִץ בְּאֶפְיוֹ נִשְׁמֵת תַּיִם' הרכיב הקב"ה על הבהמה הזאת נשמה שזוהו האדם והוא חלק אלו-ה ממעל, מי שאינו חי בעולמה של תורה, מי שאינו לומד מוסר חושב שיש כאן בריה אחת ומפלצת המורכבת מבהמה ואדם, אבל האמת היא - 'יְהִי הָאָדָם לְעֹשֶׂה תִּהְיֶה' יש כאן יצירה של אדם שהנותן ניתן לו רק לרכיבה כדי שירכב עליה לצרכי חייו, אבל העיקר הוא האדם שבו. ממילא אותם בעלי בתים מבנים שהכל חלק אחד, ברגע שתובע אני מעלה להסיר מהם את הבהמה הם חושבים שאני דורש מהם לקרוע חלקים מהאני שבהם, אבל בני עליה לומדים מוסר וחיים בעולמה של תורה מבנים שיש כאן שני חלקים וככל שילמדו יותר איך לנתק את האדם מהבהמה ולהתרומם להיות האדם בכיר היצירה - 'אדמה לעליון' שפחים על לימוד זה ומעמיקים בו יותר ויותר כדי לגלות את האני שבהם, את האדם!

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

• הרב נדב מגד •

"ואברהם זקן בא בימים"

איאת בתנחומא (א) - מפני שהיה אדם חי מאה ומאתים שנה ולא היה מזקן, אמר אברהם רבש"ע צריך אתה להפריש בין האב לבן ובין נער לזקן שיתכבד הזקן בנער, א"ל הקב"ה חיין ממך אני מתחיל, הלך ולן באותה הלילה ועמד בבקר כיון שעמד ראה שהלבין שער ראשו וזקנו, אמר לפניו רבש"ע עשיתני דוגמא, אמר לו עטרת תפארת שיבה, והדר זקנים שיבה, לכן נאמר ואברהם זקן. וצריך להבין מה טענת אברהם שאמר 'עשיתני דוגמא', והרי הוא זה שביקש זקנה, וכך מה השיבו הקב"ה בזה.

והדברים יתיישבו להפלא ע"פ הא דאיתא התם לקמן (ד) וז"ל מה מתיב אחריו ואברהם זקן, אמר הקב"ה דיו לעבד להיות כרבו, וכתבי עטרת תפארת שיבה מי גרם לאברהם כל הכבוד הזה שחלקך בדרך צדקות כדתיב ואברהם זקן, א"ל הקב"ה דיו לעבד להיות כרבו, משל למה ד' למלך שהיה לו אוהב, א"ל לאוהבו מה אתן לך כסף וזהב יש לך, עבדים ושפחות שדות וכרימים, יש לך, אלא אתן עטרה שבראשי ואשים וראשי, כך אמר הקב"ה וכו', אלא מה שאתן לך עטרה שבראשי, ששכראה דניאל אמר ובעי ראשיה כעמר נקא, וכתבי ואברהם זקן בא בימים וגו'. ומבואר, שלא מחמת מה שביקש אברהם להבדיל בין הזקן לצעיר ניתנה לו הזקנה אלא רק מחמת שרצה הקב"ה לכבדו שהיה עבד כרבו. והנין, שאברהם עיקבו שכל הזקנה היו שונים ומובדלים מהצעירים, מאנם בבקר ראה כי רק לו לבדו הלבין שער ראשו וזקנו ולא לכל שאר הזקנים, לכן טען 'עשיתני דוגמא' דהינו למה רק אני היחיד שנשתנה, וע"ז ענה לו הקב"ה כי אין הזקנה מחמת בקשתך אלא מחמת שרק לך מגיע להתפאר ולהעטער בשיבה, כדמות רב מחמת שהלכת בדרך צדקות, כדתיב 'עטרת תפארת שיבה - בדרך צדקה תמצא'.

יש דבר עומק נפלא. כי ידוע שהזקנה גורמת לגוף הפסד וקלקול, דהינו שהשנים מפסידות החומר, וא"כ ביקש אברהם שיהיה לזה סימן בוגר, אמנם הקב"ה לא עשה כן, אלא אצדקת חידש בו סימן של שבח וכבוד כדמותו כביכול. סימן למי שהשנים עיקבו עליו הכביחור והוציאו בו דבר חדש, מחמת שעשה צדקות וחסד, והוא להיפך ממה שביקש אברהם. וזהו כוונת הכתוב 'ואברהם זקן - בא בימים', דהינו איזו סוג זקנה קטנה אברהם, אל של מי שהימים הפסידוהו אלא של מי שבא בימים, דהינו שהליפן מדרך הטבע במקום שהזקנה הפסיד גופו, מיו כיבדוהו וחידישו בו אות כבוד של שיבה כדמות רבו, לכן הוסיף התנחומא באות ד' את סיומ הפסוק 'בא בימים', ועיין היטב ודו"ק.

וגיא שזו כוונת הרוקח במה שכתב בפירושו של ברכת 'אשר יצר את האדם בחכמה', וז"ל ויצר אדם בחכמה - זקן, בשער שבו מתכבד, עטרת תפארת שיבה, אבל לא ברא זקן לאשה, כי היתה נמאסת לבעלה בזקנותה, עכ"ל. דהינו, כי ברכת אשר יצר מכוונת על הפלא שיש בבריאת גוף האדם, וא"כ אחד הפלאים הוא דהקב"ה ידע לזקן אות כבוד בוגר, דבר שמשנתב דוקא אצל הזקנים דהינו הזקן שבו שיבה, והוא להיפך מן הטבע שהזמן מפסיד הגופים. ורק שנתקשר הרוקח, אי"כ כיצד ברא האשה אינו כן, ולמה לא תוכבד האשה אשר הלכה בדרך צדקה, וע"ז הירץ שלא רצה לעשות כן מחמת שפאס על בעלה, ודו"ק.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

הרב מנחם כץ *

גר ותושב אנכי עמכם

הביא כן מהתוס' ר"ה יג. ויש להוסיף על דבריו, שכשאמר אברהם גר ותושב, שמשמעותו שיטול אותה מן הדין כתושב, לא הזכיר כלל השדה, כ"א אחוזת קבר, וה"ט הדשדה שיש להם במה שזרעו, אינו יכול ליטול מן הדין.

ב. שאני תשב"ד נ"י, למה לא הציעה רבקה, להשקות גם את האנשים אשר עם אליעזר המזכירים פסוק נ"ד, ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו. ורש"י כתב ד"ל, גם אתה - גם לרבות אנשים שעמו. וצ"ב למה לא נזכר כן להדיא. אולי י"ל דאדון מחוייב במזונות בהמותיו, כדאיתא בכ"ד ומזונותיו עליה, אמנם יכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך. ולכן לא ראתה לנכון לומר לו להשקותו, כי אולי אינו חפץ בכך. אמנם נלמד מ"ם אתה" ששאהה אף עבור האנשים, כדי שאם אליעזר מעוניין להשקותו, שיהיה לו מספיק מים עבורו ג"כ. אמנם יעויין בגור אריה שכתב, דאין סברא להשקות בהמה ולא האדם, ורק פשיטא שאם היא רוצה להשקותה כל הגמלים, בכלל זה האנשים ע"ש בכ"ד.

א. פרש"י אם תרצה אני גר, ואם לאו אטול אותה מן הדין. וצ"ע דלעיל (יג.) עה"פ והכנעני אז בארץ, פרש"י שעדיין לא היה לו חלק בארץ. ותירץ ר' חיים פשיטא, הדין לא היה לו זרע ולכן לא היה לו חלק בארץ אבל עתה שנולד יצחק ועליו נאמר לזרעך אתן את הארץ, אז היה לו חלק בארץ. ועד"ז י"ל עוד, שהיה ה' תוס' בב"ב מד: כתבו דאין לך אדם שיהיה לו ארבע אמות בארץ ישראל דקרקע אינה נגזלת. וצ"ב דהא בכיבוש מלחמה קונה גם עכו"ם מירשאל. וכתב הקוב"ש, דשאני א"י שאנו מוכרשים שתחזור לנו בביאת הגואל, ועד"ז כתב החזו"א. ולפ"ז י"ל דאף אי נימא דהיתה הבטחה לפני שנולד יצחק, אבל הא לא גרע המצב של "והכנעני אז בארץ" מכיבוש מלחמה. ונהי דלגבי אברהם וזרעו, מהני הבטחה להפקיע את הכיבוש, לכנעני שבארץ ככיבוש. וע"ע בפרשת דרכים ט' שתיירץ דגוף הארץ ניתנה לאברהם מאותה שעה, מ"מ יש להם לכנענים במה שזרעו (ולא גרע מירוד).

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

הרב נתנאל קצבורג *

כל נחש שאינו כאליעזר

בגמ' חולין צה: איתא כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתו כן שאול אינו נחש. ובביאור הדברים נחלקו רבותינו הראשונים. דרש"י מפרש, כל נחש שאינו סומך עליו נחשב כאליעזר עבד אברהם שאם תשקי אדבר בה ואם לאו לא אדבר בה. והיינו דכל כחו של הלחש רק אם סומך עליו ממש אבל בלא"ה אינו מועיל כלום. אמנם מדברי התוס' שם משמע, שהגמ' מדברת לעניין איסור, נחש שאינו כאליעזר אינו נחשב נחש לעניין איסור ד"לא תנחשו". והקשו התוס' דאי"כ איך אליעזר ויהונתן נחשו. וכתבו התוס' בדאמת הגמ' כאן סוברת שאליעזר לא נתן לרבקה את הצמידים לפני ששאל אותה בת מי את, וכן יהונתן היה עולה למלחמה גם אם לא היה נענה כפי הניחוש שלו.

גם הרמב"ם והראב"ד נחלקו בדבר זה. הרמב"ם בפ"א מהל' ע"ז ה"ד כתב, וכן המשיש סימנים לעצמו אם יאירע לו כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יאירע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו הכל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה. והראב"ד חולק, זה שבש גדול, שהרי דבר זה מותר ומותר הוא. ואולי הטעה הלשון שראה כל נחש שאינו כאליעזר ויונתן אינו נחש, והוא סבר שלענין איסור נאמר, ולא היא, אלא ה"ק אינו ראוי לסמוך. ואיך חשב על צדיקים כמותם עבירה זו, ואי הוה אינהו הוה מפיק פולטי דנורא לאפיה.

הר"ן מפרש שכונת הגמ' דכל שסומך על ניחושו כמו שאליעזר ויהונתן סמכו על ניחושם, הרי זה אסור, אבל הנחש של אליעזר ויהונתן עצמם אינו בכלל האיסור ד"לא תנחשו", משום שהם תלו עצמם בדבר שהוא מנהגו של עולם, שאליעזר יודע היה שלא היה מזונון אשה ליצחק אינו אלא הוגנת לו, ולפיכך לקח סימן לעצמו שאם תהא כל כך נאה במעשיה ושלמה במדותיה. ע"כ כששיאמר לה הגמאיני מעט מים תשיבני ברוח נדיבה שתה וגם גמליך אשקה אותה, היא שהזמינו מן השמים ליצחק. וכן יונתן בן שאול בשקשק הלכות במחנה פלשתים הוא ונושא כליו בלבד, לקח זה סימן לעצמו, שאם אמר עליו אליו יהא נראה שהם ריאים ממארב, ובכיוצא בהו כחט יונתן בגבורתו שהוא ונושא כליו יפגעו בהם, שכן מנהגו של עולם ששנים או שלשה אבירי לא יניסו הרבה מן המפחדים. ואם יאמרו דומו עד הגענו אליכם, יאה מדבריהם שאינם מתמחדים. ובכיוצא בהו לא היה ראוי ליונתן בן שאול שימסור עצמו לסכנה, וכל כיוצא בהו מנהגו של עולם הוא.

הרד"ק בפירושו לספר שמואל א פרק יד פסוק ט כתב, אם ירצה אדם לעשות מעשה, ויעשה דבר אחד לאות וסימן למעשה ההוא כדי לחזק לבו ולעורר לבו לדבר ההוא, זה הדבר מותר, כי אילו היו עושים ע"ד דבר זה אליעזר ויהונתן לא היה עונה אותן הקב"ה כהגון ומסייע את מעשיהם ועוזרם וכו', אבל המאמר ההוא שאמר רב ר' פירוש, כל נחש וסימן שהוא אינו עושה אותו סימן לעצמו מחילה כמו שעשה אליעזר ויהונתן, אינו נחש וסימן, ואין לסמוך עליו או לחוש ממנו אם יבא מאליו. והרמ"א בס' קטת הבית דליון בשם שי אומרים.

והמהרש"א בחדושי אגדות להוריות יב. מחדש שניחוש אסור רק כשמנחש לצד הרע ולא כשמנחש לצד הטוב וכך כתב, מהידוע כי הטוב הוא בא ממנו ית' ב"ה, אבל הרע אינו יורד מן השמים, אבל עונו של אדם הוא מסלק מדת טובו ית' ב"ה מעצמו, כמ"ש כי עונותיכם הבדילו ביני לביניכם. ולזה, הטוב הבא ממנו ית' ב"ה בהחלט, כמ"ש לא יצאה מדה טובה מפי הקדוש שנתן הוא וחזרה וכו', אבל הרע אינו בא בהחלט כי אפשר שישתנה, כמ"ש רבי זינבא שאלא היה יכול המכשף להזיקו משום דנפיש זכותיה שנאמר אין עוד מלבדו. ולזה, הנותן לעצמו סימן בדבר מה לטובה, אין זה ניחוש אלא סימן טוב שיבא לו ממנו ית' ב"ה אבל הנותן לעצמו סימן בדבר מה בהפך זה ולרע לו, הרי זה ניחוש, שתולה שיבא הדבר בהחלט, ואינו כן, דברחמי שמיא אפשר שישתנה. וכל הני דנקט בהך ברייתא דפ"ד מיתות דהוי ניחוש, כגון פתי נפלה מפי וכו', הן ניחוש לרעה לו. ולזה אמר, האי מאן דבעי למידע אי מסיק שתא אי לא וכו', לא בעי למימר אי לא מסיק שתא, אלא דה"ק אי לא, דהיינו דא"ל נא משיך נהוריה לא ידע אי מסיק שתא אי לא. ובאילו לא בעי כלום. דלא יסמוך בניחוש לרעה. ולזה, בעשייה לא קאמר אלא דאי משיך נהוריה מסיק שתא, וזה שנתון סימן לטובה דשתי שהוא דבר הבא ממנו יתברך בהחלט, אבל לא קאמר אי לא משיך נהוריה לא מסיק שתא, דהוה הוה ניחוש, דא"ל לא משיך נהוריה אפשר דמסיק שתא, דלרעה לא באה ממנו יתברך ב"ה ואפשר שישתנה בשום זכות.

ונסיים בדברי הרשב"א בתשובה ת"ג, ואמנם כתב יתעלה ובתורתו דברים (ח"ו) תמים תהיה עם ה' אלהיך. ותמים הכתוב כאן פירושו אצלי כולל האזהרה וההבטחה. הזהיר שלא תשבשבו ונחשו להבלי הגוים המעשיים והמנחשים ואוכלי הנתם שבכונת הרעה להמשיך להם שדים לא אלה, רק היות תם עם השם, רוצה לומר, לך עמו בתמימות מלשון ואני בתומי הלכתי. והבטיח שבשעשיית מצותי ובעבודתי יהיה תמים לא יגע בו רע מלשון שה תמים הפך מה שיחשבו אותם הטועים.

עטרת הפסידים

במשנת החסידות על פרשת השבוע

הרב אברהם יצחק כהן *

ויצא יצחק לשוח בשדה - תפילת מנחה

ומאמינים שהבורא ברוך הוא הנאמןפקדונו בודאי יחזיר לנו כרצונו ולכן אפתנו מתפללים אמת ואמונה. אבל תפלת מנחה אין אנו מחוייבים להתפלל רק שאנו מנבדים אותו ולכן נקרא לשון מנחה, שהוא לשון נדבה.

" או יאמר שמפני כך נקרא בלשון מנחה, דהנה אברהם הוא חסד ויצחק נבונה ויעקב ורחמים. ונהא אם אני עובדים את הבורא ועושים ככל אשר צונו הקדוש ברוך הוא נותן לנו חסדים ורחמים אמתו רואים שאף על פי שאין אנו שוים לפי הטובות שעושה הקדוש ברוך הוא עמנו אף על פי כן נותן לנו כל הטובות בכל עת ורגע זהו מתנה גדולה לכך אנו מתפללים תפלת מנחה לשון מנחה. וזהו שאמר הכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, היינו כשאדם מתפלל תפילת מנחה על הטובות שעשה השם יתברך. והנה גמלים באים, בוודאי קידוש ברוך הוא גומל חסדים טובים לישראל וברכות על ישראל אמר".

יסוד זה הובא גם בספ"ק כף החיים (ס"ט) כתב: תפילת מנחה ראויה לכפר על כל תטאות האדם, ומשה רבינו ע"ה תפלתו על העל - במנחה. ולפי זה נראה דבחר א"ה הנביא זל"ט להתפלל על ביטול עבודה זרה במנחה, והיינו כענין משה רבינו ע"ה, דראה דהוה שעת רצון לך, והשעה גורמת להתקבל תפילתו. וממנו לידה דראה האדם חזיר בתפילת מנחה. דהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת מנחה, כאומרים ז"ל. ושא עיניו וראה בספר שבחי בעל שם טוב ז"ל מעשה רב דתפילת מנחה היא סגוריה על ישראל, יעו"ש.

ובספ"ק תפארת יונתן (הרבי ר' יונתן אבישי ז"ע, פרשת קרח בתרי"ד): "הנה אמרו חז"ל לעולם יהיה אדם חזיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה רק במנחה וכו'. והענין הוא כי תפלת שחרית ומעריב תקנו אברהם ויעקב, והם לא היו מתפללים על הרשעים שאמרו ימחו על קידוש השם (ע"י שבת פט, ב), אבל יצחק התפלל אף בערב ושע"כ כאמרים אברהם לא ידענו וכו' כי אתה אבינו, כי יצחק אפילו לעשו אהב, ולכן אליהו שהתפלל אז בעד ישראל שלא היו זכאים לא נענה אלא בתפלת מנחה".

ומפי ספרים וסופרים למדנו שרב חיליה וכוח תפילת מנחה להמתיר הדינים והזדים ארוכין, הבט נא מעשה רב אחד בספר תולדות שמואל (תולדות רבי שמואל מאונסודוף): עוד פעם אחת נסע עם הרב ר' רבי שלמה מבאבוב ז"ע ושאלו רבינו ז"ל הטעם שמתארחי החסידים זמן תפלת מנחה עד סמוך ללילה ממש. והשיבו הצדיק הנ"ל: ידוע שבעצת מנחה לעת ערב הדינים מתגברין בלילה ובכל רגע ורגע תקפו יותר, ע"כ מתפללין סמוך ללילה להמתיר הדינים. ואמר ע"ז רבינו: הלא דבר נכון הוא זה, אולי זאת כוונת הפסוק ויצא יצחק לשוח בשדה וירא והנה גמלים באים", לשוח בודאי שתיקן תפלת מנחה, כי אמרו חז"ל (ברכות כו ע"ב) היראה מכל חלום מיתה, וא"כ רומז מכל על הדינים, ע"כ כאשר ראה יצחק נקנסה עליו ר"ל 'והנה גמלים באים', שהדינים מתגברים תיקן תפלת מנחה להמתיקם".

יהי לרצון אמרי פינו והגיון לבנו לפניך ה' צורנו וגואלנו.

איתא בספ"ק שחי הבעש"ט [ה שאמר הבעש"ט לדרשו אחד שדיב וכו':] "תודע שבר ישראל הולך כל יום לינמא דשוקא, ולעת ערב שנוגה לו מתחרד ואומר: אוי לי שאעבור זמן מנחה, והולך לבית אחד ומתפלל מנחה ואינו יודע מה שמדבר, ואילו אחרים מזדעזעים שרפים ואופנים מזה".

ובספ"ק מן ספר המגיד מטריסק ז"ע הביאו (פ"ה בלק): "בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטריד בעסקיו כל היום בשוקים וברחובות, וכמעט שוכח שיש בורא עולם רק שמגיע זמן תפלת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות האין שפנה כל היום בחבלי העולם, ורץ לסמטה אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע על מה הוא מדבר, עם כל זה גם זה חשוב ויקר מאד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים".

וע"י בספ"ק דברי בינה (בפרשתו ה' בסידור חלקת יהושע): ענין תפילת מנחה, כי באמת כל איש ישראל בעת שקם בבוקר, הוא מקבל עליו עול מלכות שמים וקורא קריאת שמע, ומתפלל כל אחד לפי הנתנו ומדריגתו. אמנם אחר התפילה על פונה לזמן תפלת מנחה עולה על זכרונו מחשב עם נפשו, אין שכל היום הולך בחבלי העולם, ויחשוב בנפשו מאחר שכינתו לקבל עליו עול מלכות שמים, ולא בכוחי, כי בא רחמי השי"ת אשר יחדש נשמתו בבוקר בקומי ממיטתי, ואח"כ פרקתי עולו מעלי, ועסקתי בדבריהם בטילים ושפילים, ובודאי אין באפשרי עוד לחזור לקדושה שהיה לו על זה הוא, ויצא יצחק אבינו ע"ה, ותיקן את תפילת מנחה, להראות כי לא בן הוא, רק שמתיר יוכל האיש הישראלי לגשת אל הקדוש. כי נשמת ישראל הוא באר מים חיים, שאחרי ששואבין אותו מיד הוא שב לאיתנו הראשון. וכן הוא איש ישראל מתחזקת על מעשיו, ומתפלל להש"ת שיעקב אותו בתשובה - ויכל לחזור למדינתו הראשונה. וזה הניקן תפילת מנחה.

וע"י בספר הק' "קדושת ל"ו" למרן רבינו לוי יצחק מבראדייטשוב ז"ע שמרחיב אודות ייחודו של תפילת מנחה שתוקן ערב אבינו ע"ה. וז"ל: "באם יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וירא והנה גמלים באים, דהנה אמרינו בגמרא (ברכות כו ע"ב) אברהם תיקן תפילת שחרית כמו שאמר הכתוב (בראשית כ, ב) וישכם אברהם בבוקר ויעבור, במקום שעמד שם. ויצחק תיקן תפילת מנחה כמו שאמר הכתוב ויצא יצחק לשוח, ואין שיחה אלא תפילה כמו שאמר הכתוב (הגלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. ויעקב תיקן תפילת ערבית כמו שאמר הכתוב (בראשית כח, יא) ויפגע במקום והוא וכו', ולכאורה קשה למה נקרא תפילת מנחה, בשלמה תפילת שחרית הוא בעת שמאיר השחר, ותפילת הערב מפני שהוא בערב, אבל תפילת מנחה למה נקראת כך. והתוספות וכן טוב הרגיש בקושיא זו ומתרץ שמפני כך נקראת תפילת מנחה שהוא מנוחת השמש וכו'. ולי נראה שצ"ע שבישיל זה נקרא בלשון מנחה, דהנה תפילת השחרית כז"ל אדם שהתפלל על זה שחזרו לו הנשמה ואומר אמת ויציב, וגם עשה לו השם יתברך כמה טובות, דהיינו השמש המאיר, ועוד כמה דברים. ותפילת ערבית גם כן מחוייב אנו להתפלל על מה שאנו גונתים להשם יתברך נשמה בפקדון

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

♦ הרב משה רויטמן ♦

מעז יצא מתוק

הגדולה לאלוקים שהייתה לעיר מלאה חסידיים ואנשי מעשה, והיא כפורחת עלתה ניצה, הבשילו אשכולותיה ענבים. עד תחילת הקהילה בשנות הארבעים על-ידי הנאצים י"מ, היתה בארדיטשוב עיר יהודית מובהקת.

רבי ליבר האריך ימים עד לגיל מאה ושלוש (ויש אומרים: מאה וארבע), גם אז החל לעולמו ברצונו הטוב. מגפה פרצה אז בארדיטשוב וכלתה רבים מבניה, רבי ליבר קדישא הקריב את עצמו להסתלק לקרוב ציבור' ובלבד שתיעצר המגיפה, כפי שאכן קרה.

אחרי רבי ליבר הגיע לשם סגנון של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק **מבארדיטשוב** ז"ע, שנתקבל לכהן בה כרב ומרא דאתרא, והוא קבע את ביתו ומדרשו בסמוך לקלויז' של רבי ליבר, שכן העיד רבי ליבר על בית תפילות שהוא מכוון נגד השער הפתוח בשמים לקבל את תפילות בני-ישראל.

***

במעשה נורא זה, מלמד אותנו רבי ליבר הגדול, כי מתחת למכות הנאמנות, גם שם נמצא הקל המסתתר בשפירר חביון, המבקש את טובתם של בניו האוביו, ישראל עם קרובו, ומתוך צרה בודאי ימציאם פדות ורווחה, ומעז יצא מתוק, וכי בהכניעת הקליפה הרשעה, על ידי מעשי הטובים, תרומנה קרונת הקדושה, ואף יורחבו גבולותיה ביתר שאת וביתר עוז.

כך נזכר גם בימינו, כשעת צרה היא ליעקב, שכבני ישמעאל מנסים להציר את יושבי ארץ ישראל, ממנה נושע, ונזכר לגאולה השלימה ולבניין בית מקדשו ותפארתו שיבנה במהרה בימינו, כשיתקיים הפסוק (שפי' י"א ט): "לא ידעו ולא ישוחו בכל הר קדש, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", אמן ואמן.
לרגל הילולת הרה"ק רבי ליבר הגדול מבארדיטשוב ז"ע - כ"ח חשוון עפ"י: צורו החיים

רבי ליבר נודע באהבתו העצומה לכל איש ישראל, וכאברהם אבינו ע"ה היה גדול במצוות הכנסת-אורחים, ועבד את בוראו בסילודין ובהיחבא. הוא לא רצה שידעו הבריות על מדרגותיו הנעלות ועל קדושתו כי רבה, על כל היה נזהר להתבודד ביער, שם היה נעמד בין העצים שאין להם סוף, ושופך שיח לקונו בתפילה שכולה דביקות. שעות רבות היה עומד רבי ליבר, בוכה ומתפלל, צועק ומתפרק. הרחק מעין הבריות, קרוב לעין הבורא.

ואולם, למרות שביקש רבי ליבר להצניע את דרכו בקודש מעיני כל חי, לא ארכו הימים עד שנודע טבעו לכל בני הסביבה, יהודים ואף גויים, החלו לספר על הצדיק שקבע מקום לתפלתו בתוככי היער, ושמעו היה הולך לפניו. גם אותו ערל מאנשי ביתו של הדוכס ידע זאת, והוא מיהר לתלות את מחלתו המסתורית של הדוכס במכות הנבזות שהיכה את הצדיק.

הדוכס שנלחץ מאד, הריץ מיד את רופאו הפרטי אל מעונו של רבי ליבר, ששכב במיטתו פצוע ומיוסר. הרופא משח משחות וסממני רפואה עד שירפא את הצדיק.

ועדיין לא הסכים רבי ליבר למחול לדוכס על פשעו, אלא התנה עמו תנאי: "אם יבנה הדוכס בית-כנסת באותו מקום בו אני מתפלל ביער, המקום בו נמצאני וקולגמי היכוני. אף יוסיף בית דירה למגוריי לצד בית-הכנסת, או-אז רפא יירפא".

בית-הכנסת הגדול נבנה והדוכס אכן התרפא. הוא הגיע לביתו של רבי ליבר, ושאל בחרדת הקודש: "מה עוד אוכל לעשות לכבוד קדושתו?". ביקש רבי ליבר מאת הדוכס: "הנה נא העיר הזאת, בארדיטשוב, היא מצער. אבקש נא שתרחיב את גבולותיה סביב לבית-הכנסת והבית שבנית עבורי שבעיר, והיא נא הישוב הזה לעיר ואם בישראל".

הדוכס לא היסס, והורה לעשות כדבר הצדיק. כך נבנתה העיר

אל בינות לעבות היער חדרה מרכבתו ההדורה של הדוכס, והיא רותמה לסוסים אבירים. לפתע נתקלו הסוסים במחזה נורא. הם צנפו בבהלה ונרתעו לאחור, כמעט שהפכו את המרכבה על ישיבה.

הביטו הדוכס וחייליו החוצה, והנה בין הצדיק עומד יהודי בעל צורה עילאית ודומה שלא מעלמא דרין, עטוף בטלית' ועטור בתפילין, ומתפלל לפני קונו בדביקות עילאית.

קצף הדוכס על היהודי, וחמתו בערה בו. היטב חרה לו מעשה היהודי העומד ומתפלל ואינו מתייחס אליו, מה גם שמחמתו נבהלו הסוסים. הוא שילח בו את קלגסיו, והם היכוהו מכות נמרצות עד זוב דם. אולם היהודי לא נע ולא זע, הוא שבע על הקרקע, מגופו ניגר פלגי דמים, אך ערדו אחוז בשרעפיו, ונפשו דבוקה לחלוטין בקל חי. עד שלא חש כלל במגלבים הצולפים בבושר.

משראן כן הדוכס, החזיר את חייליו אל המרכבה, והמשיך בדרכו אל ארמונו ששכן לא הרחק משם.

אולם רק דרכו רגלי הדוכס על סף הבית, התמוטט ונפל למשכב, ותוך זמן קצר איבד תחושה בידי וברגליו, עד שלא היה יכול להגיע. הרופא שהובהל למקום, פשפש ולא מצא כל הסבר רפואי לתופעה. אך כאשר אחד מאנשי הבית שהכיר את הסביבה שמע מפי החיילים שבהוראת הדוכס היכו יהודי העומד ביער ומתפלל, הבין מיד שהיהודי שהיכוהו אינו אלא הצדיק האלוקי רבי ליבר.

***

הרה"ק רבי אליעזר **ליבר מבארדיטשוב** ז"ע, שכונה בחיבה "רבי ליבר הגדול", היה חביב ומקודש בעיני צדיקי דורו, ובמיוחד על רבניו הבעל-שם-טוב הקדוש ז"ע, שרבי ליבר אף נחשב לתלמידי-חבר שלו, כשכבר נודע כמגיד משרים, ורבים ביקשו תורה מפייה, כי מלאך ה' בצקות הוא. צדיק עולם חרדו לשמו, ועד לכן היה אומר הרה"ק רבי **ישראל מרוזין** ז"ע: "ישנם צדיקים שזוכים לגילוי אליהו, לגודל מדרגתם. ואילו אצל רבי ליבר הגדול היה ההיפך - אליהו הנביא זכה לגילוי רבי ליבר..."

עטרות של שבליים

פלאות ופרפראות

♦ הרב משה רויטמן ♦

עטרת זקנים

ליקוטים נפלאים מתורת רבוה"ק מדו"קוב זי"ע

קפיצת הדרך - שלא יברר מדי על השידוך

נְאֻמָּה הַיּוֹם אֶל הָעָוֶן וְגו' (כ"ה מב).

בפרש"י: "היום יצאתי היום באתי - מכאן שקפצה לו הארץ".

וכשר 'עולמו של אבא' מסופר: "מספרים על רב אחד שנשע יחד עם משפחתו לעיירה רחוקה בכדי לערוך שם את ארוסי בנם עם בתו של אחד מגבירי העיר. בדרך התעייפו, נכנסו לפונדק לנוח ולשתות משהו. באו בדברים עם בעל הפונדק ובתוך השיחה שאלוהו אם הוא מכיר את עשיר פלוני מהעיר. בעל הפונדק אמר שכן מכיר הוא אותו ואמר עליו שהוא רמאי ונגב ואין תוכו כבדו.

כשיצאו מהפונדק, אמר הרב לבני ביתו "עשיתי אני מבין את הפסוק מפרשת חיי שרה ואבוא היום אל העין - שרש"י מכאן שקפצה לו הדרך, ולאכארה קשה, מה צורך היה בקפיצה הדרך? וכי זמנו של אליעזר חי דחוק? ברם, אילו היה אליעזר הולך לאט, מן הסתם היה מתעייף והיה מתעכב בפונדקאי' דרכים והיה מדבר עם בעל הפונדק שהיה אומר לו שהוא מכיר את רבקה בת בתואל, שיש לה אח שהוא נגב ורמאי גדול. ואז היה אליעזר חוזר הביתה לאברהם אבינו ביידיקו, לכן היה צורך בקפיצת הדרך, כדי שלא יהיה סיפק בידו להתעכב במקום כלשהו".

הדברים הטובים צומחים מתוך קושי

יִסְף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָּה קִטְוָהּ, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת זַמְרָן וְאֶת יֶקֶשׁוֹ וְאֶת מִדְּן וְאֶת מִדְּוִן וְאֶת יִשְׁבָּק וְאֶת שׁוּחַ (כ"ה, א-ב).

בספר "בישישים חכמה" מובאת פנינה יקרה משמו של הרה"ק רבי אברהם מרדכי מגור ז"ע בעל 'אמרי אמת', וזה לשונו:

"בעת שהותו בירושלים על גג ביתו, באחד מימי הקיץ, פתח הרבי מגור זצ"ל בעל 'אמרי אמת' ואמר: כתיב 'יוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה, ותלד לו את זמרן ואת יקשן'. לפני לידת יצחק אבינו ע"ה, עברו על אברהם ושרה קושי, סבל וסורין, ואולם, אחרי מותה של שרה, יקח אשה ושמה קטורה, בלי שום קושי, ובקלות. ומי נולד? 'את זמרן ואת יקשן'. ללמדנו, כי כדי לזכות בבן כיצחק, 'קומט טאקע אן שווערה' (אכן בא בקושי)".

מפלתו של ישמעאל בזכות קדושתו של ישראל

וַיִּשְׁנֶנָּה מַחְוִילָה עַד שׁוּן אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁרָה עַל פְּנֵי כָל אֶחָיו יָקָל (כ"ה, יח).

בספרו 'אך פרי תבואה' כותב הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא ז"ע דבר נורא: "יש לומר על דרך רמז, דהנה ישמעאל הוא בא מהבית הנפילות, והוא הסינים מן הכסף, הדיינו מהחסד של אברהם אבינו, והוא בחינת יסוד של הסטרא אחרא. והנה, אם אדם עומד בבית קודש ח"ו, אזי נותן לו כח לשלוט עליו, וזה (בראשית ט"ז, יד) 'ויהי עליו עול' עד מות יסוד (הנקרא יל) 'וד כל בו', הדיינו מי שהוא משומר בבית קודש מושל בו'. ובהמשך הוא מפרש בכך את הכתובים ומסיים: "...ועל פני כל אחיו נפל", הדיינו שהנפילה שלו היה גדולה מכולם, מחמת שהוא העיקר וההתכללות של הסטרא-אחרא, כי כמו שקדושה העיקר הוא שמירת הברית, כך גם בסטרא-אחרא העיקר הטומאה הוא פגם הברית, וישמעאל הוא שטופי זימה, והוא התכללות של סטרא-אחרא, לכן נפילתו גדולה מכולם".

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביןך מה הוא (כ"ב טו)

הטעם שנקט סך ארבע מאות כסף, "ל בדרך הלצה כי אמרו חז"ל (ברכות כ"ג) 'מתוך מתוך ד' מאה זוזי שו"א'. והנה אברהם היה מהיר ודו"ז מאוד כמי' וישכסם אברהם בבקר', וכתיב 'וימחר אברהם האהלה', וגם כאן ה' רזי ולא ה' מתן להמתין עם קבורת שרה שיתנו לו מקום קבורת ע"י השתדלות בלא כסף. וזה שאל' ארבע מאות שקל כסף ביני וביןך מה הוא, היינו, שאין אתה מתן להרויח ארבע מאות כסף כדברי אמרם ז"ל.

(עטרת ישועה)

ויאמר בא ברוך ד' למה תעמוד בחוץ ואנוכי פניתי הבית.

יש לרמז בכאן גדול המעלה מה שאנשים נוסעים לצדיקי הדור, אשר לכאורה יפלא מה טיבו של דבר זה, הלא לכאורה יותר היה טוב לשבת בבית בהתבודדות בתורה ולענין בספרי מוסר. אך הענין זה, דעיקר ברית האדם היתה שתייה בחינת השתלשלות מעילה לעולו, שאחד יהיה נשפע מחבירו הגדול ממנו במעלה, וכאשר היה בבחינה זו עיקר בריאת העולם, שביכולת הגם דלית אתר פנוי מניה, צמצם את עצמו ועשה מקום פנוי, להיות שם מדות וספירות קדושות, שמדה וספירה אחת תשפיע לחברתה מעילה לעולו, שהוא כדי להיות נוגלי' חסדים אחד עם חבירו. כך היה בכיולו רצון הבורא ב"ה וב"ש, וכמו כן בבחינת נפש האדם רצונו בכיול שיהיה בבחינה זו שאחד יגמול חסד עם חבירו, וישפיע הגדול להקטן ממנו, כמו שבריאת העולם היתה על דרך זה. והאדם הוא בבחינת עולם קטן כגודו.

וזהו ויאמר בא ברוך ד' למה תעמוד בחוץ, על דרך הכתוב (איוב לא לב) "בחוץ אל ילין גר", רק לכוא אל הצדיק לקבל מאתו השפע. וידוע מהו"ק ד'ויאמר' סתם הוא עובד - 'הוא עמיקא דכולהו - אומר כן לאדם, דעיקר חיות שלו יהיה מה שיהיה נשפע מהצדיק, ולא לעמוד בחוץ להיות נפרד. ותדעו שגם 'אנכי עשיתי כן, כי 'פניתי הבית ומקום לגמלים', היינו, שכביכול עשה מקום פנוי בעת בריאת העולם שיהיה מקום לגמול חסד, ספירה אחת עם חברתה כניל'. כמו כן צריך שגם האדם יהיה גברו זה כניל'.

(אמרי נועם)

רמזי הפלאות לפרשת השבוע

וישקל אברהם לעפרון כו' (כ"ב טו)

בבעל הטורים איתא: 'עפרון חסר כתיב, בגימטריא עין רע, ועלה ת' כנגד ד' מאות שקלים שלקח במערה, ובמדרש 'נבהל להון איש רע זה עפרון שהכניס עין רע בממונו של צדיק'.

ותראה רמז לזה, כי התיבות 'רע עין' בגימטריא 'עפרון', והנה כל הפרשה נכתב ח' פעמים עפרון מלא בואו', ותראה רמז לזה בפסוק 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת' היינו כי 'עם הארץ' בגימטריא 'עפרון', ותיבת 'לבני' (עם הגולל) בגימטריא 'מלא ו' ו' ו' 'לבני חת' שנוכח ח' פעמים מלא בפרשה.

ויקם שרה עפרון אשר במכפלה אשר לפני מגמרא השדה והמנרה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב (בראשית מ"ז, ז) ובגמרא (ט"ב ס"ב): 'אמר רב מרשאיא מכאן למצרים מן התורה'.

ותראה רמז לזה, כי התיבות 'וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב' בגימטריא 'מכאן אתה למד למצרים מן התורה'.

ואברהם זקן בא בימים וד' ברח את אברהם בכל. (כ"ה, א).

ובגמרא (כ"ב טו): 'רבי שמעון בן יוחי אומר אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא'. ותראה רמז לזה, כי כל הפסוק 'ואברהם זקן בא בימים והו"ה' ברח את אברהם בכל' בגימטריא 'מכאן בא ללמד שלא שלט בו יצר הרע'.

עוד שם בגמרא (כ"ב ט"ז): 'תנו רבנן ששה לא שלט בהן מלאך המות, ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים. אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל'. ותראה רמז לזה, כי כל הפסוק 'ואברהם זקן בא בימים והו"ה' ברח את אברהם בכל' בגימטריא 'מלמד מכאן שמלאך המות לא היה שולט בו'.

עוד שם בגמרא (כ"ב ט"ז): 'תנו רבנן שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה, ואלו הן וכו' אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל'. ותראה רמז לזה, כי כל הפסוק 'ואברהם זקן בא בימים והו"ה' ברח את אברהם בכל' (עם הגולל) בגימטריא 'לומר לך, רמה ותולעה לא שלט בו'.